

Sygn. akt I PZ 6/16

POSTANOWIENIE

Dnia 17 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z powództwa R. K.
przeciwko Najwyższej Izbie Kontroli
o ustalenie i odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 maja 2016 r.,
zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Ł.
z dnia 26 listopada 2015 r., sygn. akt VII Pa [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z 18 czerwca 2015 r. oddalił apelację powoda R. K. od wyroku Sądu Rejonowego w Ł. z 14 stycznia 2015 r. oddalającego jego powództwo przeciwko Najwyższej Izbie Kontroli o ustalenie i odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania.

Od wyroku oddalającego apelację powód wniósł skargę kasacyjną, zaskarżając go w całości. Jako wartość przedmiotu zaskarżenia w zakresie roszczeń majątkowych podał kwotę 5.040 zł, odpowiadającą wysokości dochodzonego odszkodowania. W zakresie dotyczącym „roszczeń niemajątkowych” stwierdził, że wartość zaskarżenia jest nieoznaczona.

Postanowieniem z 26 listopada 2015 r. Sąd Okręgowy w Ł. odrzucił skargę kasacyjną „w sprawie o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania”, na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c., jako niedopuszczalną z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia. Sąd uznał, że wartość przedmiotu zaskarżenia roszczenia o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania wynosi 5.040 zł, a zatem poniżej 10.000 zł, co czyni skargę kasacyjną niedopuszczalną.

Na powyższe postanowienie Sądu Okręgowego zażalenie wniósł powód, zaskarżając je w całości i zarzucając naruszenie przepisów postępowania: 1) art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że odrzuceniu ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia podlega skarga kasacyjna, która jest skargą w sprawie o prawa niemajątkowe, oraz przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na odrzuceniu skargi w części roszczenia o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania, przy czym przy prawidłowym zastosowaniu przedmiotowego przepisu Sąd nie orzekłby o częściowym odrzuceniu skargi kasacyjnej; 2) art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej w sprawach o prawa niemajątkowe. W przypadku uznania, że roszczenie powoda jest w całości roszczeniem o charakterze majątkowym, sformułowano zarzut naruszenia art. 398⁶ § 1 k.p.c. w wyniku odrzucenia skargi bez wezwania powoda do uzupełnienia braków formalnych – oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W uzasadnieniu zażalenia – podtrzymując stanowisko, że w części dotyczącej ustalenia roszczenie powoda ma charakter niemajątkowy – pełnomocnik powoda zwrócił uwagę, że w razie dochodzenia roszczeń majątkowych łącznie z żądaniem ochrony prawa niemajątkowego, skarga kasacyjna jest dopuszczalna także co do przedmiotu zaskarżenia poniżej kwot wskazanych w art. 398² § 1 k.p.c., jeżeli obejmuje również rozstrzygnięcie o prawie niemajątkowym.

Pismem z 18 lutego 2016 r. skarżący, czyniąc zadość wezwaniu Sądu Okręgowego w Ł. o uzupełnienie braków formalnych zażalenia, podał, że wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi 5.040 zł, natomiast żądanie pozwu o ustalenie jest

roszczeniem niemajątkowym. Zaskarżone skargą kasacyjną orzeczenie obejmuje rozstrzygnięcie zarówno co do roszczenia o charakterze niemajątkowym, jak i łącznie z nim dochodzonego roszczenia majątkowego. W przypadku wytoczenia powództwa o ustalenie dyskryminacji w zatrudnieniu (co ma miejsce w niniejszej sprawie) wartość przedmiotu sporu i zaskarżenia nie jest determinowana wartością odszkodowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 29 października 2014 r., I PZ 24/14, LEX nr 1544221). Gdyby jednak „z ostrożności procesowej” przyjąć, że roszczenie o ustalenie dyskryminacji ma charakter majątkowy, ponieważ jest związane ze świadczeniem w postaci urlopu zdrowotnego, to wartość tego świadczenia przewyższa graniczną kwotę określoną w art. 398² § 1 k.p.c. W przypadku 6-miesięcznego urlopu zdrowotnego wartość ta odpowiada wynagrodzeniu powoda za ten okres i wynosi 33.886 zł. Łączna wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi zatem 38.926 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione, chociaż nie wszystkie podniesione w nim argumenty prawne można podzielić.

Przede wszystkim wyraźnego podkreślenia wymaga, że obydwa zgłoszone przez powoda roszczenia – o ustalenie i odszkodowanie – mają charakter majątkowy. Błędne jest założenie pełnomocnika powoda (jak się wydaje podzielane również przez Sąd Okręgowy), że powództwo o ustalenie ma charakter niemajątkowy. Powództwo o ustalenie ma niewątpliwie charakter niepieniężny, jednak w wielu przypadkach możliwe jest ustalenie jego wartości, jeżeli żądanie ustalenia dotyczy praw majątkowych i ma za przedmiot ich ochronę (art. 19 § 2 k.p.c.).

Ostatecznie precyzując roszczenia, powód wniósł o ustalenie: 1) że nie został mu udzielony urlop dla poratowania zdrowia tak jak innym pracownikom, co w jego ocenie stanowiło naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu, 2) że warunkowanie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia spełnieniem dodatkowych, nieprzewidzianych przepisami prawa warunków, m.in. uprzednim wykorzystaniem urlopu wypoczynkowego, stanowi naruszenie art. 80 ust. 4 ustawy

o Najwyższej Izbie Kontroli, a także zasady równego traktowania w zatrudnieniu, 3) że odmowa udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia była naruszeniem zasady równego traktowania w zatrudnieniu także ze względu na to, że wcześniej taka odmowa nie miała miejsca. Ponadto powód wniósł o zasądzenie kwoty 5.040 zł tytułem odszkodowania za naruszenie zasady równego traktowania przez dyskryminacyjną odmowę udzielenia mu urlopu dla poratowania zdrowia.

Jak się wydaje, w zakresie dotyczącym powyższych ustaleń żądania powoda nie zostały potraktowane przez Sąd Okręgowy jako wnioski o dokonanie ustalenia faktów (okoliczności) o znaczeniu prejudycjalnym dla rozstrzygnięcia o zasadności roszczenia odszkodowawczego, lecz jako osobne roszczenia procesowe. Oznacza to, że powód wystąpił z dwoma roszczeniami procesowymi – o ustalenie i o odszkodowanie. W takim razie wartość przedmiotu sporu i wartość przedmiotu zaskarżenia powinna być ustalona z uwzględnieniem art. 21 k.p.c. w związku z art. 19 § 1 k.p.c. (co do odszkodowania) i art. 19 § 2 k.p.c. (co do ustalenia). Dopuszczalność skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.) wyznacza wtedy łączna wartość (suma) dochodzonych roszczeń majątkowych, a nie wartość każdego z tych roszczeń rozważana osobno.

W licznych orzeczeniach Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że sprawa o ustalenie jest sprawą o prawa majątkowe i art. 398² § 1 k.p.c. ma do niej zastosowanie, jeżeli przedmiotem ustalenia są prawa lub obowiązki o charakterze majątkowym, mające wyraźny wymiar ekonomiczny dla podmiotu ubiegającego się o ich ochronę (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego: wyrok z 8 października 2015 r., III CSK 448/14, LEX nr 1929086; postanowienia z 20 maja 2015 r., I CZ 46/15, LEX nr 1747844; z 23 stycznia 2015 r., V CZ 97/14, LEX nr 1656528; z 5 listopada 2014 r., III CZ 43/14, LEX nr 1541055; z 22 października 2014 r., II CZ 57/14, LEX nr 1621331; z 20 sierpnia 2014 r., I UZ 11/14, LEX nr 1504749; z 19 grudnia 2012 r., II CZ 148/12, LEX nr 1293743, a przede wszystkim postanowienie z 8 lipca 2014 r., I PZ 11/14, LEX nr 1511379).

Dla rozróżnienia majątkowego bądź niemajątkowego charakteru konkretnej sprawy nie jest istotne, czy rozpoznawana jest ona w następstwie wytoczenia powództwa o świadczenie (np. o odszkodowanie), czy też powództwa o ustalenie albo ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego. Sprawą majątkową jest sprawa,

w której zgłoszone żądanie zmierza do realizacji prawa lub uprawnienia mającego bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe stron. Sprawa, w której powód domaga się ustalenia, że nie udzielono mu urlopu dla poratowania zdrowia z naruszeniem przepisów prawa, jest sprawą o prawa majątkowe. Zmierza bowiem do ochrony prawa do urlopu dla poratowania zdrowia, które jest prawem majątkowym, ma bowiem swoją wymierną wartość materialną – jest nią wysokość przysługującego pracownikowi w czasie tego urlopu wynagrodzenia za pracę. Dlatego słusznie w piśmie procesowym stanowiącym uzupełnienie braków zażalenia pełnomocnik powoda stwierdził, że gdyby jednak „z ostrożności procesowej” przyjąć, że roszczenie o ustalenie naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu w wyniku odmowy udzielenia powodowi urlopu dla poratowania zdrowia lub warunkowania jego udzielenia spełnieniem dodatkowych przesłanek ma charakter majątkowy, ponieważ jest związane ze świadczeniem w postaci urlopu zdrowotnego, to wartość tego świadczenia odpowiada wynagrodzeniu powoda za okres urlopu, co w przypadku 6-miesięcznego urlopu zdrowotnego odpowiada wysokości wynagrodzenia powoda za ten okres. Pogląd ten odpowiada dotychczasowemu stanowisku orzecznictwa, w którym przyjmuje się, że prawo do urlopu wypoczynkowego albo urlopu dla poratowania zdrowia ma charakter majątkowy – podstawę do ustalenia wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia stanowi w tym przypadku wynagrodzenie za okres urlopu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 czerwca 1997 r., I PKN 213/97, OSNAPIUS 1998 nr 9, poz. 274).

Podkreślenia wymaga, że powód nie powoływał się w toku procesu na naruszenie przez stronę pozwaną jego dóbr osobistych, w tym zdrowia, prawa do wypoczynku lub innych dóbr o osobistym, niemajątkowym charakterze. Wyraźnie i jednoznacznie domagał się ochrony prawa do urlopu dla poratowania zdrowia jako prawa majątkowego. Dlatego obowiązkiem Sądu Rejonowego, a następnie Sądu Okręgowego, było wyegzekwowanie od niego oznaczenia wartości przedmiotu sporu (art. 187 § 1 pkt 1 w związku z art. 126¹ k.p.c.) lub wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 368 § 2 k.p.c., art. 398⁴ § 3 k.p.c.) w zakresie obejmującym powództwo o ustalenie.

Sąd drugiej instancji nie może bezkrytycznie przyjmować twierdzeń strony o niemajątkowym charakterze roszczeń, podobnie jak nie może bezkrytycznie przyjmować twierdzeń strony o wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną, gdy od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu lub dopuszczalność skargi (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 października 2015 r., I PZ 15/15, LEX nr 1938672).

Odrzucenie przez Sąd Okręgowy skargi kasacyjnej powoda „w sprawie o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania” jest niejednoznaczne. Słusznie zwrócił na to uwagę pełnomocnik powoda w zażaleniu. Sformułowanie sentencji zaskarżonego postanowienia może być bowiem rozumiane w ten sposób, że Sąd Okręgowy odrzucił skargę kasacyjną jedynie w części – w zakresie kwestionującym rozstrzygnięcie o odszkodowaniu w wysokości 5.040 zł za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu. Przy takim założeniu dalszemu rozpoznaniu podlegałaby skarga kasacyjna w pozostałej części – w zakresie kwestionującym oddalenie powództwa o ustalenie. Ponieważ Sąd Okręgowy nie ustalał przed odrzuceniem skargi kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia w części obejmującej powództwo o ustalenie, należałoby przyjąć, że ocenił powództwo o ustalenie jako sprawę o prawa niemajątkowe (przy takim założeniu należałoby jednak konsekwentnie przyjąć, że sprawa podlegała rozpoznaniu w pierwszej instancji, zgodnie z właściwością rzeczową wynikającą art. 17 pkt 1 k.p.c., przez Sąd Okręgowy, a wtedy Sąd Okręgowy powinien był stwierdzić z urzędu nieważność postępowania przed Sądem Rejonowym na podstawie art. 379 pkt 6 k.p.c.). Przy takim założeniu (że sprawa dotyczyła ochrony praw niemajątkowych i łącznie z nimi dochodzonych roszczeń majątkowych – art. 17 pkt 1 k.p.c.) częściowe odrzucenie skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia w części obejmującej odszkodowanie należałoby ocenić jako nieprawidłowe. Przewidziane w art. 398² § 1 k.p.c. ograniczenia dotyczą jedynie spraw o prawa majątkowe i nie odnoszą się do spraw mających za przedmiot roszczenia niemajątkowe, choćby łącznie z nimi dochodzono także wynikających z nich roszczeń majątkowych. Przy łącznym dochodzeniu roszczeń majątkowych i niemajątkowych ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej nie

mają zastosowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2008 r., II CSK 363/07, LEX nr 432207).

Sformułowanie sentencji zaskarżonego postanowienia może być jednak rozumiane w taki sposób, że Sąd Okręgowy odrzucił skargę kasacyjną w całości, ponieważ w jego ocenie przedmiotem sprawy było tylko odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania, a żądanie ustalenia miało charakter domagania się ustalenia faktów (okoliczności) o charakterze prejudycjalnym dla rozstrzygnięcia o zasadności powództwa o odszkodowanie. Również z powodu tej niejasności sentencji zaskarżonego orzeczenia zażalenie zostało uwzględnione.

Zasadniczą przyczyną uchylecia zaskarżonego postanowienia jest jednak ocena, że zostało ono wydane przedwcześnie – przed ustaleniem rzeczywistej wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o prawa majątkowe. Ocena dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na ograniczenia wynikające z art. 398² § 1 k.p.c. będzie możliwa dopiero po ustaleniu tej wartości.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁵ k.p.c.